

תוכן העניינים

האקזיסטנציאליזם הוא הומניזם 7

הערות 46

אחרית דבר 49

האקזיסטנציאליזם הוא הומניזם

ברצוני להגן כאן על האקזיסטנציאליזם מפני כמה טענות המועלות כלפיו. ראשית כול מוכיחים אותו על כך שהוא מזמין את בני האדם לשוויון-נפש (quiétisme) ולייאוש. שהרי אם כל דרכי המוצא נחסמו, עלינו לראות את הפעולה בעולם כבלתי אפשרית מכול וכול, ולהגיע לבסוף לפילוסופיה עיונית; ומכיוון שהעיון הוא מותרות – לפילוסופיה בורגנית. תוכחות אלו נשמעות בעיקר מצדם של הקומוניסטים.

הביקורות המופנות
לאקזיסטנציאליזם

מצד שני מוכיחים אותנו על כך שאנו מדגישים את הבזוי שבאדם; שאנו מראים תמיד את הנאלח, המפוקפק והעלוב; שאנו מזניחים מקומות של יופי עליז, את הצד המואר של הטבע האנושי. למשל, גברת מרסייה (Mercier), מבקרת קתולית, אומרת ששכחנו מהו חיוך של ילד. אלה גם אלה מוכיחים אותנו על כך שאנו פונים עורף לאחוזה האנושית ומתבוננים רק באדם המבודד. לטענת הקומוניסטים, הדבר נובע מנקודת המוצא שלנו, שהיא הסובייקטיביות הטהורה, כלומר האני חושב של דקארט: הרגע שבו האדם תופס את עצמו בבדידותו. לפיכך, הם אומרים, לא נוכל לשוב ולחבור

הביקורות
המרקסיסטיות

לאחוות בני האדם הנמצאים מחוץ לאני,
שכן איני מסוגל להפוס אותם באמצעות
הקוגיטו.¹

הביקורות הקאתוליות

ומהצד הנוצרי, מוכיחים אותנו על כך
שאנו שוללים את הממשות והרצינות של
מפעלי האדם, מכיוון שאם אנו מחסלים את
ציוויי האל ואת הערכים החקוקים בנצח,
לא נותר עוד דבר מלבד שרירותיות טהורה.
כל אחד יעשה כאוות נפשו ולא יוכל,
מנקודת מבטו, לגנות את נקודות מבטם
ואת מעשיהם של אחרים.²

ברצוני היום לענות לטענות אלה,
ולכן קראתי להרצאה קצרה זו:
"האקזיסטנציאליזם הוא הומניזם". רבים
יפתעו מכך שאנו מדברים כאן על
הומניזם, וננסה להראות את המובן שאנו
נותנים למילה זו. מכל מקום, נפתח ונאמר
שהמילה "אקזיסטנציאליזם" מצביעה על
תורה ההופכת את חיי האדם לאפשריים,
ומכריזה בנוסף שכל אמת וכל פעולה
מחייבות סביבה וסובייקטיביות אנושיות.

פסימיזם

ואקזיסטנציאליזם

הטענה העיקרית המופנית נגדנו, כידוע,
היא שאנו מתמקדים בצד הקודר של חיי
אנוש. לא מזמן סיפרו לי על גברת שכל
אימת שמתוך עצבנות נפלטת מפיה מילה
גסה, היא מתנצלת באומרה "כנראה שאני
נעשית אקזיסטנציאליסטית".

נטורליזם

ואקזיסטנציאליזם

כתוצאה מכך מזהים את המכוער
עם האקזיסטנציאליזם, ואומרים שאנו
נטורליסטים. אך אם אמנם אנו כאלה, יש

לתהות מדוע אנו מעוררים היום הרבה יותר בהלה ושערווייה מאשר הנטורליזם המקורי עצמו. מי שמעכל בקלות רומן של זולה כגון האדמה, מתמלא בחילה בקוראו רומן אקזיסטנציאליסטי.

חכמת העם

אלה הפונים לחכמת העם – הקודרת עד מאוד – מוצאים אותנו קודרים עוד יותר. אך מה מייאש יותר מאמירות כמו "התבונן בעצמך לפני שתטיף לאחרים" או "החנף לנבל – והוא יעקצך; עקוץ את הנבל – והוא יחנוף לך"³? אנו מכירים את האמירות השחוקות המורות תמיד על אותו הדבר: אסור להילחם בממסד, אסור להילחם בגורמי הכוח, אסור ליזום שום דבר מעל יכולותיך, כל פעולה החורגת מהמסורת היא רומנטיקת נעורים, כל יוזמה שאינה נשענת על ניסיון חיים נידונה לכישלון; והניסיון מוכיח שבני האדם נוטים תמיד לעבר המדרון, שיש לאחוז בהם ביד חזקה, אחרת תהיה אנרכיה. יחד עם זאת, כל אותם הממחזרים אמירות קודרות מסוג זה; כל אותם האומרים: "כמה זה אנושי" כשהם נתקלים במעשה מעורר סלידה; כל אותם המלעיטים את עצמם בפזמונים ריאליסטיים – הם אלה הנוזפים באקזיסטנציאליזם על כך שהוא אפל מדי. אני תוהה אפוא אם הם מאשימים אותו לא על כך שהוא פסימי, אלא דווקא על כך שהוא אופטימי. האם ביסודו של דבר מה שמפחיד בתורה זו, כפי שאנסה להראות, אינו אפשרות הבחירה

שהיא מותירה ביד האדם? כדי להבין זאת, יש לבחון את השאלה במישור הפילוסופי הצר. למה אנו קוראים "אקזיסטנציאליזם"? רוב האנשים המשתמשים במילה זו יהיו נבוכים אם יאלצו להסביר אותה, שכן בימינו היא נעשתה לאופנה, ומכריזים בקלות שמוזיקאי או צייר מסוים הוא אקזיסטנציאליסט. בעל טור בעיתון *Clartés* חותם בכינוי האקזיסטנציאליסט. בסופו של דבר קיבלה המילה בימינו משמעות כה רחבה ומקפת עד שכבר אין היא מציינת מאומה. נראה שבהיעדר תנועת אוונגארד בנוסח הסוריאליזם, כל מי שצמא לרעש ולשערורייה פונה לפילוסופיה האקזיסטנציאליסטית, אך אין היא עשויה לתרום דבר בשטח זה. למעשה זוהי התורה הפחות שערורייתית והיותר חמורת סבר מכולן, והיא מיועדת למומחים ולפילוסופים בלבד.

ה"אופנה"
האקזיסטנציאליסטית

אף על פי כן, ניתן להגדירה בקלות. מה שמסבך את העניינים הוא שישנם אקזיסטנציאליסטים משני סוגים: מצד אחד הנוצרים, כגון יאספרס (Jaspers) וגבריאל מרסל (Marcel) הקאתולי, ומצד אחר האתאיסטים, כגון היידגר, האקזיסטנציאליסטים הצרפתים ואנוכי.

ישנן שתי אסכולות
אקזיסטנציאליסטיות

המשותף לכולם בפשטות הוא האמונה כי הקיום קודם למהות, או, אם תרצו, שיש להתחיל בסובייקטיביות. מה פירוש הדבר? כאשר אנו מתבוננים במוצר כלשהו, כמו

הקיום קודם למהות